

Компетентнісний потенціал нових підручників з географії за НУШ

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.5.2.-6/8>

Рудик О. О.,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, України

sasharudyk3333@gmail.com

Науковий керівник:

Купач Т. Г.,

к.геогр.н., доцент кафедри географії України

Анотація. У статті досліджено сучасні підручники з географії для 6-7 класів, їхню відповідність компетентнісним вимогам Нової української школи. Проаналізовано внесок підручників у розвиток ключових компетентностей, таких як науково-дослідницька, екологічна, соціально-комунікативна. Розглянуто роль підручників у формуванні практичних навичок, критичного мислення та творчих здібностей учнів. Особливу увагу приділено інтеграції цифрових технологій, візуальних засобів і міждисциплінарних підходів у навчальний процес. Наголошено на важливості оновлення змісту підручників для забезпечення якісної освіти, спрямованої на розвиток активної громадянської позиції, усвідомлення глобальних викликів сучасності та формування стійкого екологічного світогляду. Окремо висвітлено значення підручників у підтримці мотивації учнів до навчання через впровадження інтерактивних завдань та проєктних методів. Акцентовано на важливості адаптації навчального матеріалу до вікових особливостей школярів для полегшення сприйняття складних географічних понять. Зроблено висновки про необхідність використання сучасних методик викладання.

Ключові слова: компетентність, географічна освіта, НУШ, підручник з географії, компетентнісний підхід.

Competence potential of new textbooks on geography according to National Academy of Sciences

Rudyk O. O.

Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine

sasharudyk3333@gmail.com

Abstract. The article examines modern geography textbooks for grades 6-7 and their compliance with the competency-based requirements of the New Ukrainian School. It analyzes the contribution of these textbooks to the development of key competencies, such as research, environmental, and social-communicative skills. The role of textbooks in fostering practical skills, critical thinking, and creativity among students is discussed in detail. Special attention is given to the integration of digital technologies, visual aids, and interdisciplinary approaches into the learning process. The importance of updating textbook content to ensure high-quality education aimed at developing active citizenship, awareness of global challenges, and a sustainable ecological mindset is emphasized. Additionally, the article highlights the significance of textbooks in maintaining student motivation through the implementation of interactive tasks and project-based learning methods. The need for adapting educational materials to the age-specific characteristics of students to simplify the understanding of complex geographical concepts is underlined. Examples of successful implementation of competency-based approaches in textbooks are provided, demonstrating how they enable students to apply their knowledge in real-world situations. The paper further discusses the necessity of employing modern teaching methods that prioritize inclusivity, personalization, and active student engagement. It advocates for the development of educational resources that not only meet academic standards but also prepare students for lifelong learning, global awareness, and effective problem-solving. Finally, the article emphasizes the need for ongoing collaboration between educators, researchers, and curriculum developers to create textbooks that reflect current scientific advancements and societal needs.

Key words: competence, geographical education, geography textbook, competence approach.

Вступ. Сучасний освітній процес в Україні зазнає значних трансформацій у зв'язку з реформою Нової української школи (НУШ), яка спрямована на оновлення підходів до навчання, розвиток компетентностей учнів та підготовку їх до успішного майбутнього в динамічному світі. Одним із важливих аспектів цієї реформи є формування компетентнісного підходу до вивчення різних предметів, зокрема географії, яка виступає як інструмент для розвитку не лише знань про світ, але й навичок аналітичного мислення, комунікації, екологічної свідомості та громадянської активності.

Актуальність дослідження компетентнісного потенціалу нових підручників з географії зумовлена необхідністю перевірки того, наскільки успішно навчальні матеріали підтримують завдання НУШ у створенні умов для розвитку ключових компетентностей. Зокрема, вивчення сучасних підручників дозволяє оцінити їхню ефективність у формуванні у школярів навичок, які стануть основою для вільного володіння державною мовою, екологічної грамотності, підприємливості, наукової компетентності, математичних і технічних знань. На сьогодні важливо, щоб навчальні матеріали не лише надавали знання, а й мотивували учнів до активного застосування набутих умінь у реальному житті, сприяли розвитку критичного мислення, здатності до самоосвіти та громадянської відповідальності.

Компетентність – це комплекс знань, умінь, навичок, ставлень та цінностей, які людина використовує для успішного розв'язання життєвих і професійних ситуацій. Слово «компетентність» походить від латинського «*competentia*», що означає «відповідність», «здатність» або «належне знання». У науковий обіг термін увійшов у середині ХХ століття в західній педагогічній і психологічній літературі.

З часом поняття «компетентність» стало застосовуватися ширше і набуло ваги у сфері освіти, де воно позначає здатність учнів не лише засвоювати знання, але й ефективно використовувати їх у практичних ситуаціях. Компетентнісний підхід передбачає, що навчання не зводиться до механічного запам'ятовування фактів, а має на меті розвиток цілісних особистісних якостей, які забезпечують успішну адаптацію в умовах швидкозмінного світу.

У Державному стандарті початкової загальної освіти компетентність визначається як *інтегрована здатність особистості*, сформована в процесі навчання, яка поєднує знання, досвід, цінності та ставлення, що можуть бути комплексно застосовані на практиці.

Термін «компетентнісна освіта» виник у США, базуючись на дослідженнях педагогічного досвіду передових вчителів. Поняття «компетентнісний підхід» було розроблено американськими науковцями у 60-х роках ХХ століття, включене до професійних освітніх програм у США в 70-х роках, а у 80-х – до програм професійної підготовки у Великобританії та Німеччині (Bowden J., 2001).

Для географії, як і для інших дисциплін, компетентнісний підхід є надзвичайно важливим, оскільки дозволяє формувати у школярів навички критичного мислення, аналізу, екологічної свідомості, усвідомлення глобальних і локальних проблем, що є ключовими для сучасного громадянина та свідомого члена суспільства.

Результати та їх аналіз. Компетентності, що висвітлені у модельній навчальній програмі «Географія. 6-9 класи» (автори Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В. та інші), створюють базу для всебічного розвитку учнів, охоплюючи як академічні, так і особистісні навички, необхідні для орієнтації в сучасному світі. Програма покликана розвивати в учнів ключові компетентності, що відповідають принципам НУШ, включаючи національну свідомість, екологічну відповідальність, креативність та підприємливість. Аналіз основних положень програми показує, що компетентнісний підхід спрямований на формування в учнів цілісного світогляду, критичного мислення, а також навичок міждисциплінарного опрацювання інформації.

Кожна компетентність викладена з урахуванням вікових і психологічних особливостей учнів, що полегшує засвоєння матеріалу та забезпечує більш глибоке розуміння природних, суспільних та культурних явищ. Наприклад, компетентність у галузі природничих наук сприяє

формуванню наукового світогляду, що включає вміння спостерігати, аналізувати, проводити дослідження і робити обґрунтовані висновки на основі отриманих результатів. Зокрема, учням пропонується дослідницький підхід у вивченні природи, що передбачає самостійне або групове проведення дослідів, систематичне спостереження за явищами навколишнього середовища і фіксацію результатів.

Програма також акцентує увагу на розвитку мовленнєвої та інформаційно-комунікаційної компетентностей, що передбачають здатність учнів до пошуку, аналізу та обробки інформації з різних джерел, включаючи україномовні та іншомовні ресурси. Учні вчаться ефективно використовувати цифрові інструменти для представлення результатів своєї роботи, розвиваючи вміння критично оцінювати достовірність інформації та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

У свою чергу, екологічна компетентність формує у школярів відповідальне ставлення до природи та розуміння необхідності сталого розвитку. Учні вчаться виявляти і аналізувати екологічні проблеми на локальному та глобальному рівнях, оцінювати вплив людської діяльності на довкілля і робити кроки для збереження природних ресурсів. Такий підхід формує навички раціонального використання ресурсів, оцінювання екологічних ризиків та прийняття обґрунтованих рішень.

Компетентнісний підхід також виражений через міждисциплінарність програми, що включає не лише географічні знання, а й математичні навички, природничо-наукові концепції, а також основи підприємливості та фінансової грамотності. Так, підприємницька компетентність допомагає учням зрозуміти принципи заощадження ресурсів та економічної доцільності проєктів. Формуючи такі навички, програма готує учнів до соціально відповідальної поведінки у повсякденному житті, що є ключовим завданням НУШ.

Таблиця 1. Основні компетентності у модельній навчальній програмі «Географія. 6-9 класи» (автори Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В. та інші)

Компетентність	Короткий опис
Природнича компетентність	Формування наукового світогляду, дослідницькі навички, спостереження за явищами природи.
Мовленнєва компетентність	Здатність ефективно використовувати рідну та іноземні мови, описувати та аналізувати інформацію.
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Вміння шукати, аналізувати та презентувати інформацію з різних джерел, використання цифрових інструментів.
Екологічна компетентність	Розуміння екологічних проблем, відповідальне ставлення до природи, сталий розвиток.
Підприємницька компетентність	Формування навичок економічної доцільності, розуміння заощадження ресурсів, відповідальне прийняття рішень.

Для аналізу було обрано підручники з географії для 6 та 7 класів, розроблені різними авторами та рекомендовані Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах. Таким чином, ми зможемо порівняти підходи до формування компетентностей у різних навчальних матеріалах, що дозволить оцінити особливості реалізації компетентнісного підходу в межах різних авторських колективів.

Підручник «Географія. 6 клас» авторів Коберника С. Г., Коваленко Р. Р. являє собою базовий навчальний ресурс, що не тільки знайомить учнів з основами географічних знань, але й сприяє формуванню ключових компетентностей, визначених Новою Українською Школою. Особливістю цього підручника є послідовна структурованість матеріалу, що дозволяє учням поступово опановувати нові знання, розвивати пізнавальні навички та реалізувати їх у практичній діяльності.

Важливим елементом підручника є розділи, які спрямовані на реалізацію компетентнісного підходу. Зокрема, в розділі «Що вивчає географія» учні отримують

уявлення про предмет дослідження географії, його значення для розуміння сучасних природних і соціальних процесів. Тут наявні завдання, які спонукають до самостійного пошуку інформації, аналізу та співставлення фактів, що сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності. Рубрики «Пригадайте» та «Нові терміни та назви до скарбнички знань» допомагають інтегрувати нові знання з раніше отриманими, що сприяє глибшому розумінню географічних понять.

Особливої уваги заслуговує рубрика «Працюємо разом», яка реалізує принципи колективної діяльності та співпраці. Завдання, запропоновані для роботи в групах або парах, розвивають мовленнєві та соціальні компетентності, а також формують у школярів уміння ефективно комунікувати та взаємодіяти з однокласниками під час обговорення навчальних проблем. Наприклад, вправи з аналізу картографічних зображень чи проведення групових досліджень є важливим інструментом для опрацювання просторової інформації, що розвиває навички критичного аналізу та формує просторову уяву, важливу для подальших досліджень у географії.

Екологічна компетентність розвивається через завдання з розділів, які вивчають природні компоненти середовища. Підручник містить розділ, присвячений екологічним проблемам, що актуалізує необхідність відповідального ставлення до природи та сталого розвитку. Також варто відзначити рубрику «Проект для краєзнавця», яка спонукає учнів до дослідження власної місцевості. Ці завдання формують у школярів екологічну свідомість, сприяють усвідомленню цінності природних ресурсів та необхідності їх збереження.

Підприємницька компетентність реалізується через завдання практичного характеру, наприклад, у розділі «Як розвивалися знання про Землю», де учні вчать самостійно планувати дослідницькі проекти та оцінювати їх практичну доцільність. Завдяки цьому школярі здобувають навички аналізу соціальних і природних процесів, розвивають здатність брати відповідальність за власні дії та рішення.

Узагальнюючи, цей підручник є багатограним інструментом, що сприяє формуванню в учнів широкого спектру компетентностей. Чітка структура, адаптований навчальний матеріал та різноманітні формати завдань дозволяють поступово розвивати пізнавальні, практичні та соціальні навички учнів, інтегруючи географічні знання з реальним життєвим досвідом.

Підручник з географії для 7 класу авторів Коберник С. Г. та Коваленко Р. Р. характеризується яскраво вираженим акцентом на формування різних компетентностей учнів через структурований виклад матеріалу, практичні завдання і вправи для самооцінки. У порівнянні з попереднім, цей підручник приділяє значно більше уваги візуалізації та інтерактивним елементам, що сприяють розвитку географічної компетентності учнів.

Зокрема, розділ «Тектонічні структури та форми рельєфу материків» ґрунтовно висвітлює основні процеси формування земної поверхні. Завдання на початку теми, що стосуються пригадування попередньо вивченого матеріалу, допомагають закріпити вже набуті знання й створюють основу для розвитку компетенцій аналізу та синтезу нової інформації. Важливим є те, що паралельно з теоретичним матеріалом подано завдання з роботи з атласом і картами (наприклад, встановлення відповідності між тектонічними структурами та рельєфом), що сприяє вдосконаленню картографічної грамотності та навичок аналізу просторових даних. Також у цьому розділі використані таблиці та схеми, що сприяють розвитку в учнів навичок узагальнення інформації, а додаткові практичні завдання дозволяють їм самостійно оцінити свої досягнення.

Тематика клімату подана комплексно в розділі «Закономірності формування клімату материків», де учні вивчають кліматотвірні чинники, а також типи клімату й кліматичні пояси, що дозволяє розвивати у них екологічне мислення й розуміння процесів глобального потепління та його впливу на кліматичні зміни. Інтерактивні завдання, такі як аналіз карти кліматичних поясів або розрахунок амплітуди температур у різних широтах, сприяють

формуванню дослідницької компетентності. У цьому розділі значно посилено увагу до взаємозв'язку кліматичних умов із природними зонами, що дозволяє учням простежити закономірності взаємодії елементів природи на рівні глобальних екосистем.

Особливої уваги заслуговує застосування компетентісно орієнтованих завдань у темі «Закономірності поширення природних комплексів материків», де учні не лише здобувають знання, а й розвивають усвідомлення цілісності природних комплексів та необхідності їхньої охорони. Наприклад, у завданнях, що стосуються природних зон та їхніх кліматичних особливостей, використовується інтерактивний підхід, де учні мають визначити закономірності поширення природних зон на материках, провести дослідження з використанням карт природних поясів, а також аналізувати, систематизувати та представляти дані, що сприяє вдосконаленню науково-дослідницької компетентності, яка є ключовою у сучасній географічній освіті.

Підручник з географії для 7 класу авторства Запотоцького С. П. та його колег забезпечує поглиблене вивчення основних понять географії материків та океанів, акцентуючи увагу на формуванні компетентностей у школярів. У цьому підручнику особливий акцент зроблено на розвиток умінь оперувати знаннями про формування рельєфу, поширення корисних копалин та кліматичні умови на різних широтах, що є важливими складовими фізичної географії. Однією з головних компетентностей, яка тут формується, є природознавча грамотність, реалізована через вивчення та практичне застосування знань про земну кору, форми рельєфу та тектонічні процеси. Наприклад, у розділі про формування рельєфу материків та океанів учні не тільки вивчають типологію гір та рівнин, але й отримують практичні завдання, як-от створення схем планетарних та основних форм рельєфу або проведення досліджень за допомогою фізичної та тектонічної карт. Такий підхід стимулює розвиток вміння використовувати наукові методи для пояснення природних процесів, що відбуваються на земній поверхні.

Підручник також формує картографічну компетентність через численні завдання з використанням фізичних і тектонічних карт. Наприклад, учні мають можливість виявити зв'язок між тектонічною будовою і рельєфом, аналізуючи реальні приклади таких природних явищ, як рух літосферних плит, що дозволяє школярам не просто запам'ятовувати географічні дані, а й осмислено аналізувати закономірності, що формують ландшафт Землі. На відміну від попередніх підручників, де картографічна інформація подавалася переважно у вигляді статичних карт, цей підручник передбачає активну роботу з інтерактивними ресурсами, що дає змогу здійснювати більш глибокий аналіз географічних процесів. Зокрема, завдяки QR-кодам учні отримують доступ до додаткових ресурсів, які доповнюють навчальний матеріал мультимедійними елементами. Інформаційно-дослідницька компетентність тут також реалізується через постійні завдання для самостійної дослідницької роботи, як-от підготовка презентацій про формування різних форм рельєфу чи створення власних кліматограм для аналізу кліматичних умов. Наприклад, у темі про кліматотвірні чинники школярі вчать аналізувати розподіл сонячної радіації, циркуляцію атмосфери та інші фактори, які впливають на формування клімату. Використання кліматичних карт та кліматограм під час практичних завдань дозволяє учням оволодіти основами кліматичного моделювання та критично оцінювати зміни, що відбуваються у природі під впливом людської діяльності, зокрема у контексті глобального потепління. На відміну від традиційного підходу, де теорія домінувала над практикою, у цьому підручнику досягнуто балансу між теоретичними знаннями і практичними навичками, що сприяє розвитку комплексного розуміння кліматичних явищ.

Таким чином, підручник Запотоцького С. П. є сучасним і актуальним інструментом, що сприяє формуванню екологічної та науково-дослідної компетентностей, розвиває картографічні навички і навчає учнів вільно користуватися сучасними геоінформаційними системами. Вміння робити висновки на основі різних джерел географічних даних, аналізувати зміни в екосистемах материків та океанів і співвідносити їх з глобальними екологічними

проблемами стають доступними завдяки комплексному підходу, що поєднує традиційні і новітні методи навчання.

Підручник з географії для 7 класу, авторів Бойко В.М. і Міхелі С.В., демонструє комплексний підхід до розвитку ключових компетентностей учнів, що є актуальним та відповідає сучасним освітнім вимогам. Наприклад, у розділі «Кліматичні пояси і типи клімату Землі», підручник використовує широкий спектр візуальних і текстових засобів для підтримки природничо-наукової компетентності. У цьому розділі текст подається як діалог між автором і учнем, що сприяє залученню учнів до процесу розмірковування. Запитання «Чи має екваторіальний пояс суцільне простягання на Землі?» чи «Які кліматичні області розрізняють у межах помірної пояси?» розвивають критично-аналітичні навички, спонукаючи до аналізу карти і практичного закріплення матеріалу. Паралельно вказівки щодо роботи з картою, наприклад, в атласі, мотивують учнів самостійно досліджувати інформацію, що, в свою чергу, розвиває інформаційно-комунікаційну компетентність.

Слід також відзначити використання підручником мап, кліматичних графіків і таблиць, які є необхідними для формування здатності до просторового та графічного аналізу. Це особливо помітно в параграфі про кліматичні області, де кожна кліматична характеристика представлена у вигляді чітких і зрозумілих графіків, які допомагають учням засвоїти залежності між кліматичними умовами і місцем розташування територій. Підручник також забезпечує формування емоційної компетентності, пов'язуючи кліматичні явища з повсякденним життям, як-от питання про вплив клімату на самопочуття, одяг чи побут людини.

Змістове наповнення також спрямоване на формування соціально-громадянської компетентності через обговорення актуальних глобальних проблем, таких як зміни клімату та екологічні виклики, що стоять перед людством. Підручник акцентує на глобальному потеплінні, таненні льодовиків і, таким чином, мотивує учнів до особистої участі у розв'язанні цих питань через пропозиції особистих екоініціатив. Така подача матеріалу формує у школярів розуміння екологічної відповідальності, навчає усвідомлювати зв'язки між кліматичними змінами і щоденними практиками, що, як показують сучасні дослідження, є необхідним для виховання соціально-відповідальних громадян. Для закріплення і практичного застосування знань вивчаються кліматичні області та природні комплекси Землі, що подані в конкретних прикладах і супроводжуються завданнями, такими як моделювання підготовки до подорожі в пустелю Сахару. Це завдання, крім пізнавального змісту, розвиває здатність застосовувати теоретичні знання у реальних ситуаціях. Порівнюючи з попередніми підручниками, можна відзначити акцент Бойка і Міхелі на практичних аспектах знань, де теорія націлена на використання у реальних умовах. Загалом підручник виділяється системністю в розвитку компетентностей та ефективною організацією навчального матеріалу, що дозволяє учням не тільки запам'ятовувати географічні факти, а й інтегрувати отримані знання у практичне життя.

Підручник з географії для 7 класу авторів Безуглого В.В. і Лисичарової Г.П. вирізняється глибоким розкриттям ключових компетентностей, необхідних для сучасної географічної освіти. Структура підручника передбачає формування предметних і міждисциплінарних компетентностей, зокрема в розділах, присвячених природним зонам Африки, кліматичним особливостям, біорізноманіттю та екологічним проблемам континенту. Відразу привертає увагу науково-популярний стиль викладення, що допомагає учням краще осмислити матеріал і сприяє розвитку критичного мислення. Наприклад, у параграфі «Природні зони Африки» автори детально пояснюють закономірності широтної зональності й пропонують учням самостійно аналізувати ці закономірності через інтерактивні завдання. Це формує у школярів не лише знання, а й вміння застосовувати їх для аналізу географічних процесів.

Особливу увагу приділено розвитку дослідницьких компетентностей у розділі «Стихійні явища природи та екологічні проблеми Африки». Учні пропонуються самостійно

аналізувати наслідки природних катастроф і вивчати їх вплив на життєдіяльність місцевого населення через картографічний та інфографічний матеріал. Це поглиблює екологічну компетентність учнів і підвищує їхню обізнаність щодо актуальних глобальних викликів. Також, порівнюючи з попереднім підручником, відчутно більша увага приділена інтерактивним формам навчання – від роботи з інтерактивними картами до групових проєктів, таких як «Складання сенкану на тему ендеміків Африки».

Засоби формування комунікативних компетентностей тут також підкреслюють роль учнів у навчальному процесі. Наприклад, у завданні «Працюємо групами (у парі)», що супроводжує §16 «Населення та держави Африки», учні навчаються взаємодії, аналізуючи густоту населення, релігійні особливості й проблеми, пов'язані з швидким зростанням населення континенту. Крім того, використання питань на закріплення матеріалу сприяє розвитку навичок висловлення власних думок і аргументів.

Крім індивідуальної роботи з картографічними матеріалами, підручник сприяє формуванню соціальної компетентності через завдання, що включають аналіз екологічних проблем Африки, вплив глобальних змін і порівняння з іншими регіонами світу. Наприклад, у кейс-завданні «Чому серед природоохоронних об'єктів Африки найбільша кількість розташована в природних зонах екваторіальних лісів і саван» учні самостійно аналізують причини та наслідки, що підсилює їхню екологічну свідомість. Отже, підручник Безуглого і Лисичарової реалізує не лише формування предметних знань, але й сприяє розвитку основних життєвих навичок.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика підручників з географії для 6-7 класів за компетентнісними та методичними критеріями

№	Критерій	Підручник для 6 класу (Коберник С. Г., Коваленко Р. Р.)	Підручник для 7 класу (Коберник С. Г., Коваленко Р. Р.)	Підручник для 7 класу (Запотоцький С. П.)	Підручник для 7 класу (Бойко В. М., Міхелі С. В.)	Підручник для 7 класу (Безуглий В. В., Лисичарова Г. О.)
1	Структура та чіткість матеріалу	+	+	+	+	+
2	Компетентісно орієнтовані завдання	+	+	+	+	+
3	Завдання для спільної роботи	+	+	-	+	+
4	Використання візуальних засобів	+	+	+	+	+
5	Фокус на екологічну свідомість	+	+	+	+	+
6	Розвиток підприємницьких навичок	+	-	+	+	-
7	Завдання для самоперевірки	+	+	+	+	+
8	Інтерактивні елементи	-	+	+	+	+
9	Розвиток дослідницьких навичок	+	+	+	+	+
10	Картографічна компетентність	+	+	+	+	+
11	Розвиток критичного мислення	+	+	+	+	+
12	Розвиток аналітичних навичок	+	+	+	+	+

13	Соціальні та комунікативні навички	+	+	+	+	+
14	Практичне застосування знань	+	+	+	+	+

Таким чином, було складено порівняльну таблицю розглянутих підручників, яка дозволяє оцінити їхні особливості за кількома ключовими критеріями. Усі підручники демонструють чітку структуру, що сприяє поступовому засвоєнню знань, зокрема підручники Коберника та Коваленка отримали "+" за продуману послідовність тем і логічний перехід від одного розділу до іншого.

Особлива увага приділена компетентісно орієнтованим завданням, які розвивають як пізнавальні, так і соціальні навички. Підручники Коберника, Коваленка та Безуглого, Лисичарової активно використовують завдання на роботу в парах та групах, що сприяє комунікативним і соціальним компетенціям, тоді як підручник Запотоцького акцентує увагу на індивідуальних дослідницьких завданнях.

Запотоцький С. П. у підручнику забезпечує інтерактивний підхід, завдяки QR-кодам для доступу до мультимедійних ресурсів, чого бракує іншим підручникам. Бойко і Міхелі також використовують карти та кліматичні графіки, що підсилює просторове мислення. Усі підручники містять розділи з екологічними темами, які сприяють формуванню екологічної свідомості, проте підручник Безуглого і Лисичарової виділяється акцентом на глобальні екологічні виклики та детальним розглядом природних комплексів. У підручнику Запотоцького С. П. надаються значні можливості для розвитку практичних навичок через інтерактивні ресурси та самостійні дослідницькі проекти. Інші підручники також мають компетентісно орієнтовані завдання, але менш інтерактивні. Бойко В. М. і Міхелі С. В. у підручнику особливо сприяють розвитку дослідницького інтересу через завдання, які пов'язують навчання з реальними життєвими ситуаціями, тоді як інші підручники більше акцентують на академічних знаннях.

Висновки. Таким чином, у даній роботі було проведено ґрунтовний аналіз сучасних підручників з географії для учнів 6-7 класів, розроблених різними авторськими колективами, з метою оцінки їх відповідності компетентісним вимогам Нової української школи. Висновки дозволяють узагальнити важливі аспекти, які мають вплив на формування ключових компетентностей, необхідних для ефективного функціонування учнів у сучасному світі. Розглядалися як змістовні, так і структурні характеристики підручників, враховуючи методи подання інформації, застосування інтерактивних елементів та практичних завдань, що стимулюють розвиток критичного мислення, екологічної свідомості, соціальної відповідальності та інших важливих навичок.

Насамперед, можна відзначити, що всі досліджувані підручники намагаються адаптувати навчальний матеріал до нових освітніх реалій, роблячи акцент на розвитку практичних навичок та компетентностей, а не лише на передачі теоретичних знань. Це є надзвичайно важливим в умовах реформи НУШ, яка ставить перед учителем завдання не просто подати матеріал, але й залучити учнів до активної навчальної діяльності, де знання та навички інтегруються з реальними життєвими ситуаціями. Наприклад, використання завдань дослідницького та проектного характеру в усіх підручниках сприяє тому, щоб учні навчилися самостійно аналізувати інформацію, планувати дослідження, здійснювати наукові спостереження і робити обґрунтовані висновки. Такий підхід дозволяє формувати у них наукове мислення та дослідницькі навички, які залишаються актуальними протягом усього життя.

Крім цього, підручники забезпечують міждисциплінарність навчального процесу, інтегруючи географічні знання з іншими дисциплінами, такими як екологія, математика, фізика, що сприяє розвитку комплексного сприйняття світу та розумінню взаємозв'язків між природними та соціальними явищами. Зокрема, екологічна компетентність учнів формується

завдяки темам, що висвітлюють екологічні проблеми, кліматичні зміни, збереження природних ресурсів. Це не лише розширює знання учнів, але й формує відповідальне ставлення до природи, розуміння необхідності сталого розвитку та свідомого підходу до використання ресурсів.

Підручники також забезпечують формування соціально-комунікативних компетентностей, що реалізується через завдання для групової роботи, обговорення й дискусії, а також через активне використання рубрик, які стимулюють учнів висловлювати свою думку, обмінюватися ідеями з однокласниками та спільно вирішувати навчальні завдання. Це допомагає учням розвивати навички комунікації, вчитися працювати у команді, конструктивно обговорювати проблеми й аргументувати свою позицію, що є важливим для подальшого життя і професійної діяльності.

Особливу увагу заслуговує акцент у підручниках на використанні картографічних матеріалів, графіків, таблиць та інших візуальних засобів, що дозволяє формувати просторове мислення та картографічну грамотність учнів. Такі матеріали не лише полегшують сприйняття інформації, але й допомагають аналізувати географічні явища, виявляти закономірності та причинно-наслідкові зв'язки, що сприяє розвитку критичного мислення.

Водночас слід зазначити, що деякі підручники (зокрема, авторів Запотоцького С. П. та його колег) виділяються своїм інтерактивним підходом до подання матеріалу, використовуючи цифрові технології, такі як QR-коди, що дають доступ до додаткових ресурсів. Це є важливим елементом у контексті сучасного освітнього процесу, який дедалі більше інтегрує цифрові технології у навчання. Доступ до мультимедійних матеріалів і додаткових джерел дозволяє учням самостійно поглиблювати свої знання, користуючись перевіреними цифровими ресурсами.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що сучасні підручники з географії для 6-7 класів у значній мірі відповідають компетентнісним вимогам Нової української школи. Кожен із них має свої особливості та сильні сторони, проте загалом усі вони сприяють формуванню в учнів ключових компетентностей, зокрема науково-дослідницької, екологічної, соціально-комунікативної та інформаційної.

References

- Bezuhlyi V. V. Neohrafiia : pidruchnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (2024). URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/7-klas-geografia-bezuglyi-2024.pdf>
- Boiko V. M. Neohrafiia : pidruchnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (2024). URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/7-klas-geografia-boyko-2024.pdf>
- Bowden John. Competency – Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. (2001) URL: www.crm.hct.ac.ae/events/archive/tend.018.bowden.html
- Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
- Kobernyk S. H. Neohrafiia : pidruchnyk dlia 6 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (2023). URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/6-klas-geografia-kobernik-2023.pdf>
- Kobernyk S. H. Neohrafiia : pidruchnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (2024). URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/7-klas-geografia-kobernik-2024.pdf>
- Modelna navchalna prohrama «Neohrafiia. 6-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity (avtory Zapototskyi S.P., Karpiuk H.I., Hladkovskiy R.V., Dovhan A.I., Sovenko V.V., Datsenko L.M., Nazarenko T.H., Hilberh T.H., Savchuk I.H., Nikytchuk A.V., Yatsenko V.S., Dovhan H.D., Hroma V.D., Horovyi O.V.). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/863/86384/Geografiya_6-9_kl_Zapotockij_S_P_ta_in_.pdf
- Zapototskyi S. P. ta in. Neohrafiia : pidruchnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (2024). URL: <https://files.pidruchnyk.com.ua/uploads/book/7-klas-geografia-zapotockyi-2024.pdf>